

відсотковому розподілі в КГ суттєвих змін не було виявлено (табл.1). Тому, наприкінці формувального етапу експерименту вихованість наполегливості в молодших школярів ЕГ у процесі занять хортингом суттєво підвищилася. Так, високий рівень вихованості наполегливості виявили 28,22 % учнів 1-2 класів, середній – 30,05 %, нижче середнього – 22,67 % і низький – 19,06 %. Тобто, наприкінці дослідження кількість учнів з високим рівнем вихованості наполегливості зросла на 19,39 %, із середнім – на 15,47 %, а з нижче середнього рівнем зменшилася на 9,69 % і з низьким – на 25,17 %.

Таблиця 1

Рівні вихованості наполегливості в учнів 1-2 класів у процесі занять хортингом, %

Рівні	Контрольні групи			Динаміка	Експериментальні групи			Динаміка
	Констату вальний етап	Формувальний етап			Констату вальний етап	Формувальний етап		
		проміж зріз	контр. зріз			проміж зріз	контр. зріз	
Високий	10,54	10,09	10,73	+0,19	8,83	16,24	28,22	+19,39
Середній	16,37	16,15	16,82	+0,45	14,58	21,34	30,05	+15,47
Нижче середнього	28,78	31,55	31,97	+3,19	32,36	28,45	22,67	-9,69
Низький	44,31	42,21	40,48	-3,83	44,23	33,97	19,06	-25,17

ВИСНОВКИ. Результати дослідження дають можливість констатувати, що виховання в молодших школярів наполегливості засобами хортингу тісно взаємопов'язані з загальноосвітніми виховними завданнями. Аналіз отриманих результатів показав, що ефективність виховання наполегливості в процесі занять хортингом підвищилася за таких педагогічних умов: тісного взаємозв'язку сімей і педагогічних колективів; правильної педагогічної спрямованості форм і методів фізичного виховання учнів молодших класів; удосконалення змісту фізичного виховання учнів у процесі занять хортингом; відповідності змісту фізичного виховання в процесі занять хортингом інтересам учнів; дотримання принципу доступності на кожному етапі роботи; створення ситуацій успіху та суперництва тощо.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. Незважаючи на проведені дослідження у цій сфері залишається багато невирішених проблем. Зокрема, не обґрунтовані зміст, форми і методи виховання наполегливості в учнів цього віку в процесі занять загальною фізичною культурою. Вимагають подальшого вивчення й питання діагностики наполегливості, особливостей їхнього вікового становлення і залежності від біологічних та соціальних факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 128 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене / С. У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
4. Ильин Е. П. Психология воли. – СПб.: Питер, 2002. – 288 с.
5. Методика фізичного виховання учнів 1 – 11 класів: навчальний посібник / М. Д. Зубалій, Л. В. Волков, М. В. Тимчик та ін. [за редакцією М. Д. Зубалія]. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 209 с.
6. Попова Г. А. Воспитание настойчивости у подростков в физическом совершенствовании: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. А. Попова. – Липецк, 1999. – 122 с.
7. Психология: підручник [за ред. Ю. Л. Трофімова]. – 2-е вид., стереотип. – К.: Либідь, 2000. – 134 с.

УДК 57.017.3

Єфіменко Н.П.

Харківська державна академія фізичної культури

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАЦЕОХОРОННОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В роботі розглядаються теоретичні та методичні основи формування працезахоронної підготовки фахівців фізичної культури та виявлені педагогічні умови, які її забезпечують.

Ключові слова: безпечні умови праці, праця охоронна підготовка, педагогічні умови.

Ефименко Н.П. Теоретические и методические основы формирования трудовой подготовки будущих специалистов физической культуры. В статье рассматриваются теоретические и методические основы формирования трудовой подготовки специалиста физической культуры и выявлены педагогические условия, которые ее обеспечивают.

Ключевые слова: безопасные условия труда, трудовая подготовка, педагогические условия.

Ifimenko N.P. Theoretical and methodical bases of forming of preparation of future specialists of physical culture of a labour protection. In the article theoretical and methodical bases of forming of preparation of specialist of physical culture are examined on a labors protection and pedagogical terms which it is provided are exposed.

Key words: safe terms of labour, preparation on a labour protection, pedagogical terms.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216 "Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 р. за № 1057/18352 визначено одне з найважливіших та першорядних завдань соціального розвитку України на ближню перспективу – завдання поліпшення умов праці в галузі фізичного виховання, спорту та здоров'я людини [2]. Рівень травматизму в Україні значно перевищує показники європейських країн. Знизити його можна винятково завдяки підвищенню рівня здоров'язберігаючих технологій та контролю за дотриманням працюючими своїх обов'язків для забезпечення ними безпечних умов праці. Щорічно на виробництві травмується близько 50 тис. чоловік, з них приблизно 1 тис. гине, понад 3,5 тис. отримують професійні захворювання. За статистичними даними, протягом останніх років в народному господарстві в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормативам, працюють понад 3 млн. осіб, з них – близько 1 млн. – жінок. Практично кожний третій, а в окремих виробництвах (вугільна, металургійна, легка промисловість, сільське господарство) – кожний другий працює у шкідливих умовах. Через травми потерпілих за рік втрачається 19000-20000 людино-днів робочого часу. Більшість нещасних випадків трапляються через незадовільну організацію виконання робіт-15-16%; порушення трудової і виробничої дисципліни - 11-12%, порушення технологічного процесу-10%; недоліки в навчанні безпечним методам праці -8-9%; незадовільне утримання і недоліки в організації робочих місць - 6-7% ; порушення вимог безпеки, при експлуатації транспортних засобів та незастосування засобів індивідуального захисту-4-5%; незадовільний технічний стан будинків, споруд, територій -4% [4].

Актуальність проблеми полягає в розробці методики навчання з питань охорони праці та управління охороною праці, що є однією з найважливіших функцій професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання. Органи охорони здоров'я, народної освіти та інших відомств стурбовані тим, що травматизм завдає великої шкоди здоров'ю молоді. За даними експертів ВООЗ, від різних травм і нещасних випадків на воді, в басейнах, водоймах, травм у побуті, вуличних дорожньо-транспортних гине значно більше, ніж від інфекційних захворювань [1]. Нещасні випадки зі студентами та школярами, які сталися під час навчально-виховного процесу були і залишаються трагедією, вони приносять горе батькам та педагогічним працівникам. Вони тягнуть за собою величезні втрати робочого часу для надання першої допомоги і подальшого медичного лікування. Відволікається від своєї основної роботи велика кількість різних фахівців для розслідування нещасного випадку. Витрачаються кошти на оплату праці всім фахівцям, залученим у цей процес, на лікування і реабілітацію потерпілого. Стан справ із забезпечення безпеки навчально-виховного процесу в освітніх установах є катастрофічним. Травми, отримані під час навчання та в побуті становлять до 80% і окремо на заняттях фізичною культурою до 20% [1]. Хоча спортивні ушкодження і займають не перше місце в загальній структурі травматизму, проте за тяжкістю і питомою вагою переломів кісток вони стоять на другому місці після дорожньо-транспортних травм. Тому травматизм, тим більше на заняттях фізичною культурою і спортом, вимагає значно більшого вивчення і впровадження профілактичних заходів на всіх етапах фізичного виховання. Профілактика травматизму - одне з найважливіших завдань сучасного

суспільства, яке повинно бути досягнуто, в першу чергу, дотриманням техніки безпеки на заняттях фізичною культурою [3].

Розробкою даної теми займалися такі вчені, як: В. К. Велитченко, який написав посібник «Фізкультура без травм». У ньому описано головні причини травматизму та рекомендації з техніки безпеки та профілактики. Величезне значення цій темі надає В.Ф. Башкіров у своєму посібнику «Профілактика травм у спортсменів», у якому висвітлено багато причин травматизму у спорті і запропоновано заходи з їх запобігання [3]. Разом з розвитком фізичного виховання виникає потреба у створенні безпечного середовища під час виконання фізичних вправ, тому виникає потреба у створенні універсальних технік безпеки, які забезпечать найкращі умови для фізичного розвитку людини. Оскільки фізичні вправи можуть призводити до травматизму, то саме на техніку безпеки під час проведення занять з фізичного виховання потрібно звертати увагу в першу чергу.

В структурно-логічній схемі навчання нормативна дисципліна «Основи охорони праці» вивчається на етапах підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст» і «бакалавр» після вивчення ними дисциплін «Валеологія», «Безпека життєдіяльності», «Основи екології» та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці мають недостатнє уявлення щодо умов праці їх майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни «Основи охорони праці» з урахуванням професійної орієнтації студентів.

Сьогодні особливої актуальності формування у студентів майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту не тільки розуміння ролі охорони праці та необхідності її забезпечення, але й важливості виховання та прищеплення певних стійких навичок безпечних прийомів праці своїм працівникам, формування у них культури безпеки. Необхідність удосконалення методики навчання з працезахоронної підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, фізичного виховання та спорту зумовлена тим, що протягом останніх років відбулося помітне збільшення припустимого рівня небезпек і шкідливих навантажень, недбайливе ставлення до свого здоров'я все це зумовило причини нещасних випадків на заняттях фізичним вихованням. Ефективне розв'язання цих проблем сприятиме забезпеченню високої професійної компетентності фахівців фізичної культури та спорту, виховання у них особистої відповідальності за стан особистого здоров'я та здоров'я підлеглих для створення і підтримання безпечних умов праці. Відсутність чи недостатній рівень знань безпечних умов праці не можуть бути компенсовані ні посадовими рангами, ні отриманими відзнаками. Тому формування заглиблених працезахоронних знань та умінь має посідати відповідне відображення у цілях змісту професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної культури та спорту.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності працезахоронної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та виявленні педагогічних умов, які її забезпечують.

Відповідно сформульовані **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну, правознавчу й спеціальну літературу з метою визначення сутності працезахоронної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури.
2. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови, які забезпечують працезахоронну підготовку майбутніх фахівців фізичної культури.

Методи дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної та педагогічної літератури.

Виклад основного матеріалу.

Метою вивчення дисципліни «Основи охорони праці» є формування у майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» необхідного в їх професійній діяльності рівня знань, умінь та здатностей, які відповідають державним стандартам і дають можливість професійно орієнтуватися в питаннях з правових і організаційних заходів з охорони праці, з питань гігієни праці, техніки безпеки та пожежної безпеки, визначеного відповідними державними стандартами освіти, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів фахової діяльності. Вивчення цієї дисципліни передбачає, що фахівець з фізичної культури та спорту користується крім підручника, законодавчою та нормативною базою України про охорону праці [2].

Основними завданнями при вивченні дисципліни є:

- оволодіння студентами знань, умінь та здатностей ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантування збереження життя, здоров'я і працездатності працівників у різних галузях професійної діяльності;

- уміння ефективно використовувати положення нормативно-правових документів в своїй професійній діяльності ;
- оволодіння основними методами збереження здоров'я та працездатності персоналу;
- обґрунтування вибору безпечних режимів, параметрів, виробничих процесів у галузі науково-освітньої діяльності;
- уміння ефективно виконувати функції, обов'язків і повноважень з охорони праці на робочому місці майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту;
- уміння проводити заходи щодо усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань на робочому місці фахівця з фізичної культури та спорту.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи охорони праці» студент повинен:

знати: призначення охорони праці, її структурно-логічну схему та основні поняття; основні розділи дисципліни «Основи охорони праці»; зміст основних нормативно-правових актів з охорони праці; управління охороною праці на державному і галузевому рівнях; систему державного нагляду за охороною праці; громадський контроль з питань охорони праці; відповідальність за невиконання вимог з охорони праці; відшкодування збитків працівників у разі завдання шкоди їх здоров'ю та моральних збитків; навчання з питань охорони праці при підготовці працівників, при їх прийнятті на роботу та в період роботи; порядок розслідування нещасних випадків на робочому місці фахівця з фізичної культури;

вміти: організувати розслідування нещасного випадку на робочому місці та поза його межами, визначити вимоги законодавства і нормативних актів з охорони праці в межах функціональних обов'язків майбутніх фахівців, визначити вимоги щодо навчання працівників з урахуванням їх функціональних обов'язків.

Методологічною основою охорони праці є науковий аналіз умов праці робочих місць, організації навчального процесу з метою виявлення шкідливих і небезпечних факторів і виникнення можливих аварійних ситуацій. На підставі такого аналізу розробляються заходи щодо усунення несприятливих шкідливих факторів, створення безпечних та нешкідливих умов праці. Охорона праці, як складова системи забезпечення безпеки життєдіяльності спирається на великий спектр відомостей з різних областей знань. Тому, традиційний зміст професійної підготовки сучасних фахівців фізичної культури та спорту вимагає посилення уваги до питань праці охоронної діяльності [2]. Обсяг навчального часу для вивчення дисципліни «Основи охорони праці» у навчальних планах підготовки бакалаврів визначений державними вимогами зазначеного наказу і склав 54 академічних години з них 18 годин - лекційних та 18 годин - семінарських і практичних занять [2]. Таким чином при вивченні основ охорони праці згідно з програмою навчальної дисципліни «Основи охорони праці» можна виділити три змістових модулів.

У таблиці 1 наведено теми змістових модулів та теми лекцій наданої дисципліни.

Таблиця 1

Теми модулів навчальної дисципліни «Основи охорони праці»

	Назва теми модуля	Кількість, годин
1	Змістовий модуль 1. Правові та організаційні питання основи охорони праці.	
	Тема 1. Загальні питання з охорони праці	2
	Тема 2. Законодавча база, організаційні заходи щодо попередження травматизму, державне управління та державний нагляд за охороною праці.	4
	Тема 3. Профілактика травматизму та професійних захворювань.	4
2	Змістовий модуль 2. Фізіологія, гігієна праці та виробнича санітарія	
	Тема 1. Праця та її фізіолого-психологічні особливості.	2
	Тема 2. Санітарно-гігієнічні вимоги в навчальних закладах, організація праці тренера.	2
3	Змістовий модуль 3. Пожежна безпека як складова системи охорони праці	
	Тема 1. Основні поняття та складові пожежної безпеки.	2
	Тема 2. Організація забезпечення пожежної безпеки.	2

У таблицях 2, 3 наведено теми семінарських, практичних занять наданої дисципліни.

Таблиця 2

Теми семінарських занять навчальної дисципліни «Основи охорони праці»

№ з/п	Назва теми	Кількість, годин
1	Правові та організаційні питання охорони праці	2
2	Пожежна безпека як складова системи охорони праці	2

Таблиця 3

Теми практичних та лабораторних занять навчальної дисципліни «Основи охорони праці»

№ з/п	Назва теми	Кількість, годин
1	Визначення мікроклімату робочої зони	2
2	Визначення концентрації шкідливих речовин у повітрі робочої зони	2
3	Розрахунок викидів шкідливих речовин в атмосферу від автотранспорту	2
4	Порядок розслідування нещасного випадку	4
5	Дослідження виробничого освітлення	2
6	Визначення адаптаційних можливостей організму людини-оператора	2

Методика формування знань умінь включає мету, відбір засобів, які значно підвищують рівень її сформованості, а також педагогічні умови, які забезпечують працеохоронну підготовку.

Першою педагогічною умовою є усвідомлення студентами вагомості охорони праці в їхньому професійному становленні. А тому на кожному занятті акцентували увагу на важливості й значущості безпечних умов праці на робочому місці майбутнього фахівця з фізичної культури, оперативної й творчої організації діяльності при вирішенні питань, пов'язаних з безпекою життя на його робочому місці. На першій лекції давали установку на запам'ятовування необхідної інформації з безпечних умов праці. Вказану умову створювали паралельно з іншою.

Другою педагогічною умовою є активізація працеохоронної діяльності студентів з опанування ними системи знань з безпечних умов праці і формування мотивів та способів діяльності проведенням ділових ігор, диспутів, конференцій. Встановлено, що в процесі ділової гри розвиваються й поглиблюються знання з безпечних умов праці, формується мислення спрямоване на безпеку життя, збереження здоров'я, реалізуються міжпредметні й внутрішньопредметні зв'язки, виробляється вміння приймати самостійне правильне рішення в тій чи іншій небезпечній ситуації.

Третьою педагогічною умовою є систематичне одержання викладачем об'єктивної інформації про хід навчальної діяльності студентів за допомогою лекцій-атестацій, програм тестування, системи діагностичних контрольних завдань, які передбачають визначення рівня якості знань, умінь та навичок.

ВИСНОВКИ. Таким чином, техніка безпеки на заняттях фізичним вихованням забезпечує можливість використання різного роду занять з фізичної культури унеможливлючи отримання травм фізичного та психічного характеру. За допомогою техніки безпеки майбутні фахівці з фізичного виховання можуть повноцінно займатися фізичними вправами та гармонійно розвивати свою особистість. Знання техніки безпеки може зберегти життя людині, також і захистити від каліцтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдов В.Ю. Меры безопасности на уроках физической культуры (Все для учителя физической культуры): Учебно-методическое пособие / В. Ю. Давыдов., Т.Г. Коваленко, П.А. Киселев, Г.Н. Попова – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2003. – 150с.
2. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Основи охорони праці» для вищих навчальних закладів для всіх спеціальностей і напрямів підготовки затвердженою мін. освіти і науки, молоді та спорту України 18. 03.2011.
3. Велитченко В. К. Фізкультура без травм: Посібник. / В. К. Велитченко - М.: ФиС, 1997.-220с.
4. Офіційний сайт Державної служби гірничного нагляду та промислової безпеки <http://www.dnopr.gov.ua>

УДК 373.5:796.325

Жула В.П.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ БІОМЕХАНІЧНОГО КОНТРОЛЮ В НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ДІВЧАТ 15-17 РОКІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ВОЛЕЙБОЛОМ

В статті представлено педагогічну програму оперативного контролю біомеханічних характеристик технічних прийомів. Визначені найважливіші стабілографічні показники дівчат 15-17 років під час занять волейболом.